

SZABÓ ZSOLT

IRÁNYÍTOTT NÉPRAJZI GYŰJTŐ-VERSENYEK
ÁLTALÁNOS ISKOLÁS TANULÓKKAL

A hazai magyar néprajzi kutatásokról szóló beszámolók csak néhány mondatot szentelhetnek a különféle gyűjtőpályázatoknak s ezeken belül azoknak, amelyek a gyermekek bevonásával zajlottak. Ezt a hiányt pótlendő a továbbiakban megkísérlem összefoglalni mindazokat a néprajzi gyűjtő-versenyeket, amelyekbe a hazai magyar gyermeklapok — *Pionír*, *Napsugár*, *Jóbarát* — bevonták az általános iskolás tanulókat, s amelyek mindenképpen megérdemlik, hogy a néprajzi szakirodalom fölfigyeljen rájuk. Nem fontossági sorrendben esik szó egyről-egyről, hanem a versenyek indulásának időrendjében.

Érdeklődési körükből ily módon kimarad néhány, egyébként jelentős és eredményes gyűjtés. Anélkül hogy valamilyen értékrendbe sorolnók, hadd említsük meg néhányukat. Emlékezetes a *Konsza Samu* kezdeményezte háromszéki népköltészeti gyűjtés, amelynek méltó folytatói az *Albert Ernő* irányításával munkálkodó „mikósok” Sepsiszentgyörgyön. Említésre méltó még a margittai és a volt Gyergyó rajoni tanulók közmondásgyűjtése (mintegy 35 000 adat) *Könczei Ádám* irányításával; *Ráduly János* kibédi — főleg népmese — gyűjteménye, *Bura László* szatmárnémeti diákokkal végzett szatmári balladagyűjtése, valamint a nagyenyedi Bethlen Gábor Líceum és Tanítóképző tanulóival végzett gyermekfolklór-gyűjtés *Király László*, *Ferenczy Éva* és *Józsa Miklós* vezetésével. Külön megemlíthetjük a Marosvásárhelyi Művészeti Líceum és a Tanítóképző hallgatóinak gyűjtését *Bandi Dezső* irányításával, akiknek a munkáiból négy dalosfüzetecske meg is jelent helyi kiadásban. A megyei lapok, elsősorban a nagyváradi *Fáklya*, a csíkszeredai *Hargita*, a sepsiszentgyörgyi *Megyei Tükör*, a marosvásárhelyi *Vörös Zászló*, a kolozsvári *Igazság* és a *Brassói Lapok* gyűjtőpályázatai, ill. néprajzi, népművészeti oldalai, amelyekbe szintén sok-sok tanuló kapcsolódott be. Érdemes volna ezeket is számba venni egyszer, s hozzáférhetővé tenni egy összefoglaló tanulmányban.

1.) Közmondásgyűjtés 1958—59 *Pionír*, *Napsugár*, *Kispajtás*

Ebbe a pályázatba három lap, a *Pionír*, a *Napsugár* és a *Dolgozó Nő* (a *Kispajtás*-rovat) olvasói kapcsolódtak be. *Faragó József* az *Utunkban* közölte fölhívását: *Toborzó közmondásaink gyűjtésére*. A fölhívás a nagyközönséghez fordul, s azt a célt tűzi ki, hogy legalább 100 000 adatot tartalmazó közmondás-gyűjteményt szedjenek össze közérővel. A labdát legelsőnek a pionírok hetilapja kapta föl, s június 11-i számában a *Pionír* versenyfelhívást közöl — *Ki gyűjt több köz-*

mondást? — s ugyanott módszertani útmutatásokat is ad Faragó József tollából arra nézve, hogyan lássanak munkához a gyermekek. Az év végéig tartó pályázat eredményeképpen 48 helységről összesen 17 063 közmondást és szólást gyűjtöttek össze a lap olvasói. Legtöbbit Csíkszentdomokosról, Csíkszentkirályról, Egriből, Magyardelellőről, Marosújvárról, Ozsdoláról, valamint néhány városból, Kolozsvárról, Nagyszalontáról, Nagyváradról és Temesvárról.

Még azon év szeptemberében bekapcsolódtak a Napsugár kisiskolás és óvodáskorú olvasói is a munkába. A lap fölhívására 59 helységről 91 pályamunka érkezett be, összesen 17 125 közmondás és szó-lás.

Végül pedig a Dolgozó Nő Otthonunk című mellékletének Kispajtás-rovata hirdette meg 1959 júniusában a pályázatot, amelybe 31 helységről kerekén ötvenen kapcsolódtak be, s összesen 4707 közmondást és szólást gyűjtöttek.

A három pályázatra beérkezett majd negyvenezer közmondás és szó-lás anyaga a Babeş—Bolyai Tudományegyetem Társadalomtudományi Központja folklór osztályának archívumában van.

2.) Népmese gyűjtés 1967. Pionír, Jóbarát

A Pionír 1967. május 20-i számában indult a pályázat Faragó József *Hogyan gyűjtsünk népmesét?* című felhívásával. Sajnos a pályázatnak hirtelen véget kellett vetni, mert időközben a Pionír megszűnt, s helyébe a Jóbarát lépett. A Pionír utolsó számában lezárja a pályázatot. Szám szerint mintegy százhusz — javarészt kiadásra érdemes — mese érkezett be. Ezekből meg is jelent tíz a Pionír, illetve a Jóbarát hasábjain. A pályázatnak a legnagyobb eredménye mégis az volt, hogy fölhívta a figyelmet a Beszterce-Naszód megyei magyardécei mesemondóra, *Balla Jánosra*, akinek 25 meséjét gyűjtötte össze unoka-öccse, *Balla Tamás*, s ezek a mesék *Faragó József* szerkesztésében és utószavával ellátva napvilágot is láttak *Fehér Virág és Fehér Virágszál* címmel.

Am ezzel még csak egyetlen mese sorsa, a *Borsszem Jankóé* — ezzel nyerte a pályázatot Balla Tamás — rendeződött a pályázat anyagából. *Faragó József* több ízben is sürgette a mesekötet kiadását, legutóbb éppen egy másik ifjúsági verseny, a Zsuzsi baba sikerén föl-buzdulva (*Előre* 1970).

3.) Egyedem-begyedem. Kiszámoló-gyűjtés 1967. Napsugár

Ennek a pályázatnak a megszületésénél is *Faragó József* bábáskodott, a Napsugár 1967 szeptemberi számában fordult a lap olvasóihoz. Az eredmény számottevő, végeredményben 14 megye 93 helységről 369 pályázat érkezett be, összesen 8493 kiolvasóval. Talán nem érdektelen ideiktatnom két táblázatot, amelyet *Faragó József* cikkéből (*Utunk* 1969. 1.) vettem kölcsön. Megyék betűrendjében a helységek,

a pályázók és a kiolvasók számát mutatja az első; a nyolc első helységben a megoszlást a második:

(I)

Arad	6	26	567
Bihar	7	79	1614
Brassó	3	9	129
Fehér	1	4	62
Hargita	24	69	1840
Hunyad	1	9	429
Kolozs	8	26	592
Kovászna	7	7	200
Krassó-Szörény	1	1	23
Máramaros	1	5	127
Maros	18	82	1707
Szatmár	9	13	302
Szilágy	5	36	870
Temes	2	3	31

(II)

Albis (Bihar)	29	428
Csernakeresztúr (Hunyad)	9	429
Érbogyoszló (Bihar)	11	268
Fazekasvarsánd (Arad)	17	343
Margitta (Bihar)	24	607
Maroshévíz (Hargita)	24	692
Maroskeresztúr (Maros)	14	418
Szilágyzovány (Szilágy)	18	638

Az Egyedem-begyedem és a népmese pályázat anyaga az említett archívumban van, együtt a közmondásokkal és szólásokkal.

4.) Kincskereső-mozgalom 1969. Napsugár, Jóbarát

A néprajzi gyűjtőmunkálatok óriási nevelőerejét fölismerve a gyermekek hazafias érzelmeinek kialakításában, a Pionírszervezet Országos Tanácsa kezdeményezte a versenyt, amelyet a kiadásában megjelenő hetilapok (*Cutezătorii* és *Jóbarát*), havi folyóiratok (*Luminița*, *Napsugár*) hasábjain hirdetett meg. Az összegyűjtött anyagból többkevesebb rendszerességgel megyei tárlatokat rendeznek a megyei pionírtanácsok.

A verseny kimondott célja az, hogy a tanulók — nevelőik irányításával — megismerjék, összegyűjtsék, s a feledésből kiemeljék, megmentsék a szülőhelyük, vidékük történetére vonatkozó tárgyi és írott dokumentumokat. Ebben a tág keretben természetesen fő helyet kapott a néprajzi értékek föl kutatása. Egymás után alakultak az iskolákban a múzeum-sarkok vagy — ha volt hozzá megfelelő helyiség — az iskolamúzeumok. Kiemelkedő eredményeket nyilván ott tudtak fölmutatni, ahol a tantestületből egy vagy akár több tanár, tanító szív-

ügyének tekintette a dolgot, s a gyűjtő gyermekek élére állt. Ma már országszerte nagyon sok iskolamúzeum van, s gyűjteményük évről évre gyarapodik. Anélkül hogy valamilyen rangsorolást állítanék, saját terepjáró tapasztalatomból hadd említsek meg néhányat belőlük. Hargita megyében a kászoni, a csikkozmási, a csíkszentdomokosi, a csíkszentkirályi, a csíkszentsimoni, a gyergyóalfalusi, lövétei, a parajdi iskola és a székelyudvarhelyi tanítóképző hordta össze a leggazdagabb gyűjteményt, de rajtuk kívül még legalább húszat fölsorolhatnék. Maros megyében főleg a Kis-Küküllő menti iskolák (Makfalva, Kibéd, Sóvárád) járnak élen, de a más vidékiek sem maradnak el (Mezőpanit, Mezőbánd, Nagykend). E gyűjtemények társadalmi megbecsülését jelzi az a tény, hogy például Csíkszentdomokoson a néptanács támogatásával a falu legrégebb házában, Kászonban a Balássyudvarházban, Makfalván pedig a Művelődési Házban rendezték be a múzeumot. A makfalvi azért is érdekes, mert ott zömében egy helyi népi mesterség, a fazekasság munkaeszközeit állították ki. Fölmerült ötletként az is, hogy a farkaslaki falumúzeumot a régi elemi iskola épületében helyezték el, ahová egykor Tamási Áron is járt.

Annak igazolására, hogy nemzetiségi kultúránk hagyományával a Székelyföldön kívül is több helyütt jól sáfárkodnak, hadd ragadjak ki más megyékből is néhány példát. Bákó megyében Lészpeden, Biharban Köröstárkányon és Székelyhídon, Hunyad megyében Petrillán, Brassó környékén Apácán, Tatrangon és Szecselevárosban (Négyfalu), Fehér megyében Székelykocsárdon, Torockón, Máramarosban Magyarláposon és Szamosardón, Kolozs megyében Mákófalván, Bikalon, Györgyfalván, Körösfőn, Magyarlónán, Széken, Szováton, Tordaszentlászlón és Vajdakamaráson, Szilágyban Ballán, Kémeren és Nagyfaluban mind-mind értékes gyűjtemények dicsérik a helybeliek buzgalmát.

5.) Pionírexpedíciók 1969. Jóbarát

Mielőtt rátérnék a Jóbaráttól kezdeményezett tulajdonképpeni néprajzi pályázatokra, hadd említsek meg még egy versenyt, amely szintén sok helyütt keretül szolgált és szolgálhat népművészeti értékeink és néphagyományaink gyűjtésére. A *Cutezătorii* kezdeményezte ún. Cutezătorii-expedíciókra gondolok, amelyen szép számmal vesznek a Jóbarát olvasói is.

10—12 pionírból álló csapat egy felnőtt vezetésével fölfedező útra indul, szülőfalujától legalább 50 km-re. Kutatásuk célja lehet például egy hegy turisztikai föltérképezése, egy vidék természetrajzi, földrajzi vagy geológiai szempontú fölkutatása, esetleg egy-egy néprajzilag érdekes vidék bejárása, anyaggyűjtés saját iskolamúzeumuk részére. Nos, a Jóbarát olvasói közül sokan igen szép és értékes anyagot gyűjtöttek, természetesen részletes leírásokkal, mint például a szovátaik gyermekek Kalotaszegen és Torockón, a balánbányaiak, a csíkdánfalviak és a kézdivásárhelyiek a Gyimesek völgyében, a sep-

siszentgyörgyi 4. sz. Általános Iskola pionírjai a Berecki-hágó mindkét oldalán. Az összegyűjtött anyagot mindannyiszor földolgozták, rendszerezték, tehát még alaposabban is megismerték a tanulók.

6.) Zsuzsi és Andris baba népviseletvarró verseny 1970—71. Jóbarát

Zsuzsi baba neve immár fogalommá vált minálunk. Több tucatnyi cikk foglalkozott vele 1970-ben. A Jóbarát 1970. évi 11. számában elindított miniatűr népviseletvarró verseny — nyugodtan mondhatjuk — országos mozgalommá szélesedett, amelynek rendjén a Sepsiszentgyörgyi Múzeumban páratlan néprajzi dokumentáris értékű népviselet-anyag gyűlt össze, és vált hozzáférhetővé mind a szakemberek, mind az érdeklődő közönség számára.

A fölhívásra majdnem négyszáz gyermek küldte el a benevezését, s a kitűzött határidőre beérkezett 249 pályamű. Ebből — mint néprajzilag értékes pályamunkát — 163 ruhát választott ki a szakemberekből és a szerkesztőség tagjaiból álló bírálóbizottság. Minthogy a lap megígérte a gyermekeknek, hogy a nem díjazott ruhákat visszaküldi, elkezdett a szerkesztőség kutatni, ki is lehetne a gyűjtemény gazdája, aki honorálni tudná a gyermekek munkáját. Sikerült végül pártfogóra lelteni *Sylvester Lajos*, a Kovászna Megyei Szocialista Művelődési és Nevelési Bizottság akkori elnöke személyében; közbenjárására a Sepsiszentgyörgyi Múzeum átvette a ruhákat, megmentve ezzel a szétszóródástól és egyben az elkallódástól.

És megkezdődött Zsuzsi baba országos diadalútja. A szeptemberi bukaresti bemutatkozást (a Petőfi Sándor Művelődési Házban) követte a sepsiszentgyörgyi, a csíkszeredai, majd a kolozsvári kiállítás, míg végül ismét visszatért állandó szálláshelyére, Sepsiszentgyörgyre.

Már a bukaresti kiállításon hiányolták a látogatók a leányok mellől a fiúkat. A sepsiszentgyörgyi megnyitóra egybesereglett versenyzők följánlották, hogy elkészítik a Zsuzsik párját. Ezt már nem hivatalos verseny formájában bonyolította le a Jóbarát szerkesztősége, ám az elkészült ruhák fényképét esetenként közölte. A Jóbarát 1971. évi 51. számában közölt összesítés szerint beérkezett 115 Zsuzsi babának a párja, valamint 17 új leányruha és 17 új Andris baba. A gyűjtemény kiegészült olyan néprajzi vidékekről, mint a Tövishát, a moldvai csángó Lészped, Felső-Háromszék. Hiányoznak továbbra is, többek között, a hétfalusi, az Enyed környéki (Bece, Lapád), a zseliki, a mohai, a kóbori, a szakadáti és a dévai viseletek. Ennek ellenére a Sepsiszentgyörgyi Múzeum rendelkezik a romániai magyar népviseletek legteljesebb gyűjteményével. Néprajzi dokumentációs értéke, a szakemberek egybehangzó véleménye szerint, fölbecsülhetetlen, mert noha miniatűr méretben (a babák magassága 55 cm), de föltétlenül megbízható anyagot rögzítenek, s a ruhák jó részéhez kitűnő leírásokat is mellékeltek a versenyzők. Akit érdekelnek ezek, a cikkhez csatolt könyvészetben megtalálja. Főleg a Jóbarát, de az Utunk is sok szemelvényt közölt ezekből a levelekből. Sőt *Szentimrei Judit*, aki a versenyt szakmai szempontból irányította, a lap megbízásából egy 12

részből álló sorozatban mutatta be a hazai magyar népviseleteket, Bi-hartól a Gyimesekig, a Beszterce-Naszód megyei Magyardécsétől a tízfalusi Apácáig. Mindannyiszor bőven idézett a beküldött ruhák kísérőleveleiből.

7.) Síp-pal-dobbal. Népi játék- és játékszer-gyűjtés 1971. Jóbarát

A Jóbarát néprajzi jellegű versenyei közül a legnagyobb népszerűségnek talán a Síp-pal-dobbal örvendett. Ehhez egyrészt az is hozzájárult, hogy a Zsuzsi babának országos visszhangja támadt, a Jóbarát, a Sepsiszentgyörgyi Múzeum, a Napsugár, az Ifjúmunkás és a Művelődés díjaiként hozzávetőleg 40 000 lej értékű ajándékot kaptak a versenyző gyermekek. Másrészt pedig ez a tárgykör volt a gyermekek életkori sajátosságainak leginkább megfelelő, és a lap olvasótáborának olyan rétegeit is megmozdította, amelyek más jellegű versenyekre egyáltalán nem vagy csak igen kis számban neveztek be.

A Síp-pal-dobbal versenyfelhívása a Jóbarát 1971. évi 4. számában jelent meg, s a szerkesztőség megbízásából *Forró László* író vezette, a szakemberek, elsősorban *Faragó József* és *Kós Károly* bevonásával. A verseny kétágú volt. Egyrészt a gyermekeknek olyan játékszereket kellett beküldeniük, amelyeket 2—3 éves koruktól használtak. (Természetesen, gyári készítésű játékok kizárva.) Azokat a játékszereket is bekérték, amelyekkel a nagyszülők s az idősebb ismerősök játszottak gyermekkorukban. Valamennyi beküldött játékhoz mellékelni kellett a lapban megjelent játék-kísérőlapokat, amelyekre a gyermekek ráírták a játék helyi nevét, készítési idejét, anyagát, készítőjének nevét; ha felnőtt, foglalkozását. Azt külön föl kellett tüntetniük, ha a játékszer a felnőttek emlékezete szerint az 1900-as években használatban volt, és azt, hogy milyen korú gyermekek milyen évszakban és hol játszottak vele, valamint, ha voltak, a játék használatakor énekelt dalok, mondókák szövegét.

Másrészt pedig olyan páros, csoportos vagy labdajátékokat kellett gyűjteniük, amelyeket játszani szoktak, de nem az iskolában, tornaórán, hanem egymástól vagy az idősebbektől tanulták. A játékoknak külön kísérőlapja volt, amelyen föl kellett tüntetni a játék nevét, a játékosok nemét, számát, megnevezését, a játék közben használt játékszer — labda vagy más — pontos adatait, a játszóter rajzát, a játék célját, a nyereség vagy veszteség föltételeit, a szabályokat, büntetéseket, valamint a játékhoz tartozó mozdulatok, mondókák, énekek, parancsok leírását s természetesen az adatközlő és a gyűjtő személyi adatait.

A versenyre pár híján ezer gyermek nevezett be, s a határidő lejártáig csaknem hatezer játékszert és sok-sok ezer játékleírást küldtek be. *Kós Károly dr.* a kiértékeléskor adott interjújában (Jóbarát 1971. 50.) a következőket mondotta: „[...] Az alkalmasnak ítélt játékszerek és jó társasjáték leírások együttesen felölelik a romániai magyarság egész népi játékvilágát, s ez minden eddigi munkát — gondolok itt elsősorban Kiss Áron és Lajos Árpád gazdag játékgyj-

teményeire — messze fölülmúl. [...] A hazai magyar tájak közül különösen gazdag gyűjtemények szemléltetik Háromszék, Csík-, Udvarhelyszék, valamint a Nyárádmente, Mezőség, Kalotaszeg, a Szilágyság, Érmellék népi gyermekjátékait. De képviselve vannak itt olyan kisebb falucsoportok, mint például Aranyosszék, a Maros- és a Küküllőmente, Torockó, Fogaras vagy Szék község. A legkiválóbb gyűjtemények közé tartozik a Zsil-völgyi bányászgyermekek játékait bemutató petrillai gyűjtemény, amely szakszerű összeállítása révén is kiemelkedő helyet foglal el [...] Ahány versenyző, többnyire annyi falu és város, melyeknek térképre vetített pontjai behálózzák hazai tájaink jelentős részét, Szatmártól a Bánságig és a Zsil völgyétől a Szeret mentéig ...”

Ennek a pályázatnak is a teljes anyaga, valamint a hozzátartozó dokumentáció Sepsiszentgyörgyre került, az ottani Múzeum vállalkozott megőrzésére. A mintegy 600 játékból rendezett kiállítás az egész 1972-es esztendőben nyitva állott. Mind a Zsuzsi baba, mind pedig a Síp-pal-dobbal versenyek teljes írott anyagát is a Múzeum őrzi, a kutatók számára hozzáférhetően, legépelve rendelkezésre áll, s bármilyen erre vonatkozó tájékoztatást a Múzeum néprajzos szakemberétől, Gazda Klárától szerezhet az érdeklődő.

8.) A Dolgozó Nő bölcsődal és csecsemő-, ill. kisgyerek-ruha pályázata. 1971

E pályázat tárgyalása látszólag nem tartozik a néprajzi érdeklődés körébe. Mégis foglalkozunk vele, mert tulajdonképpen a Jóbarát népviseletvarró versenyének a továbbgyűrűzése, s eredményeivel szintén magyar néprajzi dokumentációnkat gyarapította.

A Dolgozó Nő 1971. évi 1. számában jelent meg a felhívás, amely az asszonyokhoz és főleg a községi nőbizottságokhoz fordult. Ez a pályázat is kétágú volt. Egyrészt a bölcsődalok, tehát mindama énekelt-dúdolt verses mondókák összegyűjtésére buzdított, amelyekkel az édesanyák, nagyanyák, általában felnőttek vagy az idősebb testvérek a kicsinyeket elringatják, elaltatják vagy felébresztik. A bölcsődalgyűjtés szakmai ellenőrzését-irányítását *Faragó József* vállalta.

A pályázat másik ága: megadott méretre a család vagy az ismerősök emlékezetében élő legrégebb csecsemő- és kisgyerek ruhákat kellett elkészíteni. A babakelengye-pályázatot szakmai szempontból *Szentimrei Judit* irányította, majd a beküldött anyagot elbíráló bizottságba a szerkesztőség bevonta *Kós Károlyt* és *Nagy Jenőt* is.

Határidőre a bölcsődal-pályázatra 13 megye 45 helységéből 51 pályamunka érkezett, összesen 694 bölcsődallal. Az anyag a kolozsvári egyetemi folklórarchívumban van. Csecsemő és kisgyermek öltözék összesen 33 gyűlt egybe; kolozsvári kiállításuk után a hozzájuk tartozó levelekkel együtt a Sepsiszentgyörgyi Múzeumban helyezték el.

9.) A Tantárgy Olimpia néprajzi jellegű dolgozatai 1972. Jóbarát

A Tantárgy Olimpia a Jóbarát versenye, s csak részben érintkezik a néprajzzal. A verseny első fordulójában a gyermekek különböző ügyességi és ismeretközlő-ellenőrző feladatokat oldanak meg, s a legjobb száz gyerek jut be a második fordulóra, ahol megadott vagy szabadon választott témákról kell kis tudományos igényű dolgozatot írniuk. Ezek között a témák között van elég szép számmal néprajzi jellegű is, amelyeket néprajzos szakemberek — *Almási István, Faragó József, Kós Károly* és *Szentimrei Judit* — állítottak össze. Ha a versenyzőnek valamilyen fölvilágosításra szüksége van, akkor közvetlenül a szakemberrel veszi fel a kapcsolatot. Így biztosított a dolgozatok magas színvonala — persze a 13—15 éves tanulók szintjén. A két év alatt begyűlt mintegy 27 dolgozat bebizonyította, hogy ez az út is sikerrel kecsegtet. Az eddig beérkezett dolgozatok a következőképpen oszlanak meg: népi építkezés: 4 (Szecseleváros, Torockó, Szilágyballa, Szilágynagyfalva); szöttesek-varottasok: 3 (Agyagfalva, Árapatak, Dálnok); helyi népszokások: 10 (Érmihályfalva, Apáca, Csíkszentdomokos, Vajdakamarás, Magyarláros, Dálnok, Disznajó, Csávás, Szilágyballa, Ipp); népi táplálkozás: 2 (Vajdakamarás, Esztelnek); népi mesteriségek: 8 (vasművesség: Torockó; gyékényszövés: Harasztkerék; fizekasság: Magyarláros, Avasvámfalva; kenderfeldolgozás: Gálospetri, Erdőszentgyörgy; szalmafonás: Kőrispatak, Erdőszentgyörgy; viasz- és méztermelés: Kézdivásárhely; fafaragás: Magyarláros); népi gyermekjátékok: 1 (Tordaszentmihály); közmondások: 1 (Bogártelke); neves népművészek: 1 (Szecseleváros).

A Tantárgy Olimpia a lapnak egyik tovább folytatódó versenye. (A témák s az eddig elszórtan megjelent dolgozatok a bibliográfiában megtalálhatók.)

10.) Ezerjófű '72. Népgyógyászati és népi növényismereti verseny

Etnobotanikával nálunk néhány szakember — elsősorban gyógyszerész és botanikus — kivételével nemigen foglalkoznak. Ám lévén határterülete a néprajznak és a botanikának, ezért a néprajznak e kevéssé ismert területével foglalkozó szakember számára igen nagy segítséget jelenthet a már begyűlt több mint 5000 versenylap és leírás.

A Jóbarát 1972. évi 3. számával kezdődően több szakember, a botanikus *Szabó T. E Attila* — a verseny vezetője —, a folklorista *Faragó József*, a nyelvész *Péntek János* és a gyógyszerész *Rácz Gábor* tollából megjelent irányító cikkek készítették elő a versenyt. A pályázat első szakaszának határidejéig (1972. nov. 1.) beérkezett herbáriumok a maga nemében egyedülálló etnobotanikai növénygyűjtemény alapját vetették meg, amely értékében a népviseletvarró és a gyermekjátékgyűjtő verseny eredményeivel vetekedik. A Kovászna megyei árkosi Agronómus Házban áll a gyűjtemény a kutatók rendelkezésére.

Végezetül pedig hadd szóljunk még egyszer arról, hogy a gyermekekből álló gyűjtőcsoportok — természetesen csak akkor, ha szakszerűen irányítják őket — felbecsülhetetlen szolgálatot tehetnek és tesznek. *A gyermekekkel hegyeket lehet elmozdítani* — ez volt a végkövetkeztetése *A Hét* hasábjain (1972. 26.) megjelent kerekasztal megbeszélésnek, amelyen a néprajzi gyűjtőversenyek tanulságait összegezték a résztvevő szerkesztők és szakemberek. Érdemes tehát, kell is a gyermekekkel gyűjtetni, már csak azért is, mert saját unokájának, dédunokájának sokkal hamarabb és szívesebben elmondja emlékeit a nagyszülő, dédszülő, mint a faluba tévedt „ezeridegennek”. S igyekeznünk kell az összegyűjtéssel, mert manapság még sok helyütt, ha nem is a mindennapi élet jelentős tényezőjeként, de emlékezetben még él egy sereg néphagyomány, a népművészetnek, a népi leleménynek elegendő bizonyítéka ahhoz, hogy a szakemberek a maga teljességében rekonstruálhassák. Emellett pedig — de nem mellékesen — az is nagyon fontos, hogy a serdülőkorú gyermek minél alaposabban megismerje és meg is becsülje szülőhelye népművészetét. Mert ez a szépre való nevelésnek a legegyszerűbb, a legközvetlenebb módja — kellene hogy legyen.

BIBLIOGRÁFIA

A továbbiakban rövid könyvészetet közlök azok számára, akik alaposabban utána akarnak nézni a szóban forgó néprajzi jellegű versenyeknek, gyűjtőpályázatoknak. A tematikai egységeken belül a lapok betűrendjében, időrendben csoportosított bibliográfia részletes, de nem teljes, csupán eligazítóul szolgál.

1.) Közmondás-gyűjtés 1958—59

Dolgozó Nő: 1959. 6: Faragó József: *Ki ír le több közmondást?* [pályázati fölhívás]

Napsugár: 1958. 12: Faragó József: *A Napsugár közmondás-gyűjtési versenye.*

Pionír: 1958. június 11: Faragó József: *Hogyan gyűjtsük közmondásainkat?* — 1959. febr. 18. és 25. Uő: *Ki gyűjtött több közmondást?*

Utunk: 1958. 19: Faragó József: *Toborzó közmondásaink összegyűjtésére.* — 22: Uő: *Hogyan gyűjtsük közmondásainkat?* — 1959. 11: Uő: *A Pionír közmondás-gyűjtési versenye.* — 47: Uő: *A Napsugár és a Kispajtás közmondás-gyűjtési versenye.*

2.) Népmesegyűjtés 1967

Előre: 1970. 7185: Faragó József: *Még egy levél Zsuzsi babához.*

Fehér Virág és Fehér Virágszál. Magyardecsei népmesék. Bukarest 1970. Kriterion Könyvkiadó.

Iffjúmunkás: 1968. 2.: Faragó József: *Akiről még hallani fogunk.*

Jóbarát: 1967. 10: Két népmese.

Pionír: 1967. 20: Faragó József: *Hogyan gyűjtsük a népmesét?* — 34: *Gyűjtési beszámolók.* — 37: Három népmese. — 38—39: *A Pionír népmesegyűjtési pályázata* [kiértékelés] és 4 mese.

3.) Egyedem-begyedem ... 1967

Napsugár: 1967. 9: Egyedem-begyedem pályázat.

Utunk: 1969. 1: Faragó József: *A Napsugár Egyedem-begyedem pályázata*.

4—5.) Kincskereső-mozgalom és Pionírexpedíciók 1969

Külön bibliográfiát nem állítottam össze ezekről a csak részben, ill. csak érintőlegesen néprajzi jellegű versenyekről. A Jóbarát a kezdetektől (1969. 20: — felhívás) rendszeresen foglalkozik ezekkel.

6.) Zsuzsi és Andris baba

A Hét: 1972. 26: *A gyermekekkel hegyeket lehet elmozdítani* (kerekasztal); kérdez: Beke György.

Cutezătorii: 1970. 42: Bokor Katalin: *De 165 ori de Susana*.

Dolgozó Nő: 1970. 12: Szentimrei Judit: *Ha négy nemzedék összefog*.

Előre: 1970. 7109: *Baba-parádé*. 1971. jan. 13: *Zsuzsi baba otthon*.

Falvak Dolgozó Népe: 1970 39: Tar Károly: *Zsuzsi babák*. 47: Szentimrei Judit: *Általad tanultam meg becsülni a régít*.

Fáklya: 1970. 294: Dánielisz Endre: *Zsuzsi baba barátai*.

Filmhíradó: 1970-es 38. híradóműsor.

Hargita: 1970. 254: Jakab Márta: *Babák népviseletben*: 256—267.

Igazság: 1970. 246: Nagy Jenő: „Varrj ruhát Zsuzsi babának!”. 287: [n.n.] *Népművészetünk értékét*.

Informația Harghitei: 1970. 258: Costin Costinel: *Păpuși în port popular*.

Jóbarát: 1970. 10, 11: versenyfelhívás. 17: Szentimrei Judit: *A babaruha varró verseny résztvevőinek figyelmébe*. 22—26, 29, 30, 38, 42: eredményhirdetés. Gheorghe Focșa: *Elbűvölő kiállítás*. 43, 44, 47, 49: Szentimrei Judit: *Zsuzsi baba ruhátára* I. Mezőség; 49: II. Gyimes; 51: III. Petrozsény; 50, 52—53: *Interjú Sylvester Lajossal baügyben*. — 1971. 1: IV. Kis-Küküllő; 3: V. Székelyföld (Maros- és Udvarhelyszék, Gyergyó); 6: VI. Székelyföld (Al- és Felcsík, Kászon, Háromszék); 7: VII. Apáca; 14: VIII. Bihar; 23: IX. Szilágy; 25: X. Szék. 28: XI. Kalotaszeg; 31: XII. Torockó; 2, 5, 8, 11: Nagy Jenő: *Népnyelv és népviselet*. 19—21, 29, 47, 51: Szentimrei Judit: *Elkészült Andris baba ruhátára*. 1972. 6, 10, 11, 28—30: Szentimrei Judit: *Töletek tanultuk*.

Korunk: 1972. 2: Nagy Jenő: *A környezetismeret a szocialista hazaszeretet fejlesztésében*.

Megyei Tükör: 1970. 147, 148: Sylvester Lajos: *Lánc, lánc, eszterlánc*. 1971. 220, 224, 247: Sylvester Lajos: *A hívogató legény*.

Munkásélet: 1970. 701: Tordai Gáspár: *160 baba*.

Művelődés: 1970. 7, 11: Nagy Jenő: „Kívánom, hogy viseld egészséggel.”

Rádió: (a marosvásárhelyi rádió magyar nyelvű gyermekadása) 1970. szept. 20: Tóth Mária: *Zsuzsi baba 249 testvére*.

Scînteia: 1970. 8546

Scînteia tineretului: 1970. 6632.

Televízió: 1970. szept. 20-i adása; Nagy Jenő és Szentimrei Judit forgatókönyve alapján készült kisfilm részletei.

— A nyugatnémet televízió színes kisfilmje a bukaresti kiállításról.

Új Élet: 1970. 21: Szentimrei Judit: *163 Zsuzsi baba*. Evellei Ildikó: *Nehéz volt a zsűri dolga* — interjú Takács Gizellával. 1971. 13: Szentimrei Judit: *Zsuzsik után az Andrisok*.

Utunk: 1970. 44: Létay Lajos, Sylvester Lajos és Szentimrei Judit írásai és levelek Zsuzsi babához.

7.) Síp-pal-dobbal 1971

A Hét: 1972. 3: Vita Zsigmond: *Gyermekjátékok.* 11: Szele Péter: *Síp-pal-dobbal.* 26: *A gyermekekkel hegyeket lehet elmozdítani* (kerekasztal); kérdez: Beke György.

Előre: 1971. 7250: Barabás István: *Síp-pal-dobbal.* — 1972. 7600: Gazda Klára: *Kiállítás, nádihegedűvel.*

Falvak Dolgozó Népe: 1972. márc. Péter Sándor: *Síp-pal-dobbal.*

Jóbarát: 1971. 4. [játék súlypontú szám, versenyfelhívás, interjú Kós Károly dr.-ral; Vita Zsigmonddal, Kiss Ernővel, Szabóné Orbán Olgával. Bajor Andor, Aurel Lecca, Kosztolányi Dezső, Szabó Lőrinc, Szilágyi Domokos és Weöres Sándor írásai]; 7—17, 20, 50: [eredményhirdetés]. Faragó József: *A játékgyűjtő fiatalokhoz;* interjú Kós Károly dr.-ral. 51, 52. 1972. 1: [Forró László] Györgyakab János: *Sepsiszentgyörgyön megnyílt a játékkiállítás.* 30: Gazda Klára: *Síp-pal-dobbal kiállításról.*

Megyei Tükör: 1971. 522: Gazda Klára: *Játszani is engedd fiadat...* játékoszeállítás 1972. 580: Czegő Zoltán: *Egy vagyont érő ötlet.* 582: Faragó József: *A síp-pal-dobbal... népi gyermekjáték kiállítás.*

Művelődés: 1972. 4.

Rádió (a marosvásárhelyi) 1972. febr. 6: Nagy Miklós: *Síp-pal-dobbal...* riport a Kovászna megyei pionírokkal. Március 19: Gyarmati Dénes: *Megnyílt a kiállítás Sepsiszentgyörgyön.*

Tanügyi Újság: 1971. 4: Kós Károly: *Népi gyermekjátékainkról.* — 1972. 5: Uő: *Gyermekjátékaink nagy seregszemléjéről.*

Utunk: 1972. 12: Forró László: *Madarak voltunk ...*

8.) A Dolgozó Nő bölcsődal és csecsemő-, ill. kisgyerek-ruha pályázata 1971

Dolgozó Nő: 1971. 1: [pályázati fölhívás: népköltészet — bölcsődalok; *Készítsünk pólyát Kicsi Katinak!*]. 3, 5: [Faragó József és Szentimrei Judit útbaigazításai; a beérkezett pályamunkákból közlések]. 6: Szentimrei Judit: *Kicsi Kati „kelengyéjéről”.* 8: [A pályamunkák értékelése]. 9: Szentimrei Judit: *Szép himzések* (pályázatunk anyagából).

9.) A Tantárgy Olimpia néprajzi jellegű dolgozatai. 1972—

Brassói Lapok: 1973. 28: Szentes Csaba: *Bő szüretet, nagy csizmát!* (Érmihályfalvi szüreti szokások) és Bálint István: *A rákosi szabadságnap* (Alsórákos). 37: Kovásznai Miklós: *Híres-neves népi művészek* (a hétfalusi Györgyné Papp Margitot mutatja be) és Pünkösti Ágnes: *Csángó népi építészet* (Hétfalu).

Igazság: 1973. 154: Ösz Annamária: *Három nemzedék játécai* (Tordaszentmihályi népi játékok és játékszerek).

Jóbarát: 1972. 18: [A néprajzi jellegű témák közlése]. 39: Kiss András: *Láposi faze-kasság* (Magyarláros).

Megyei Tükör: 1973. 1008: Balogh Katalin: *Árapataki keresztzemes varrottások;* Horváth Lajos: *Viaszfőzés a Mézesdombon* (Kézdivásárhely); Miklós Judit: *Dálnoki szőttek;* Szurkos István: *Kézdivásárhelyi udvarterek.*

10.) Ezerjófű '72

A Hét 1972. 19: Szabó T. E. Attila: *Gondolatok a Jóbarát „Ezerjófű” versenyről.* 26: *A gyermekekkel hegyeket lehet elmozdítani* (kerekasztal); kérdez: Beke György.

Fáklya 1972. 130: ifj. Szabó T. Attila: *Gondolatok az Ezerjófű versenyről.*

Igazság: 1972. 71: *Ezerjófű '72*

Jóbarát: 1972. 3: Szabó T. E. Attila: *Ezerjófű '72.* 5: Faragó József: *A növényvilág a folklórban.* 6: Szabó T. E. Attila: *Etnobotanika Romániában.* 7: Rácz Gábor: *A népgyógyászat növényei.* 8: Péntek János: *A népi növénynevek gyűjtéséről.* 9: Szabó T. E. Attila: *A növénygyűjtés abécéje.* 10: [„Ezerjófű” súlypontú szám, felhívás, kísérelőlapok, interjú Rácz Gáborral; Szabó T. E. Attila: *Hogyan készül az Ezerjófű gyűjtemény;* Xántus János: *Érdekességek a növényvilágból*]. 14—17, 19: [versenyszámok és hírek]. 21: Szabó T. E. Attila: *Az Ezerjófű postája.* 22—26: [versenyszámok és *Begyűjtötted-e?* címmel figyelemkeltés]. 31: *Begyűjtötted-e?* 33: Szabó Zsolt: *Fűben-fában orvosság; Begyűjtötted-e?* 38: Szabó T. E. Attila: *Egy kis biztatás.* — 1973. 11: [Eredményhirdetés, új gyűjtési felhívás]; 48: Szabó Zsolt: *Az Ezerjófű továbbgyűrűzik.*

Megyei Tükör: 1973. 895: Nemes Zoltán: *Az Ezerjófű '72 verseny zsűrizése.*

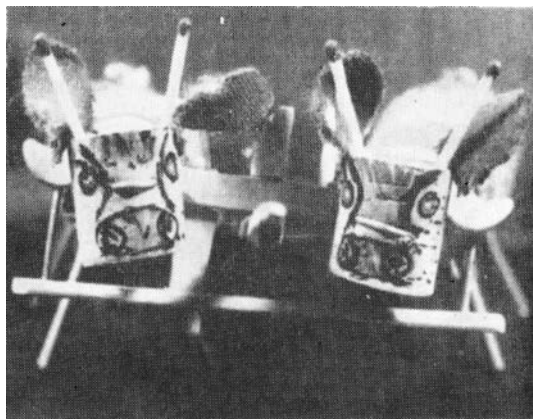
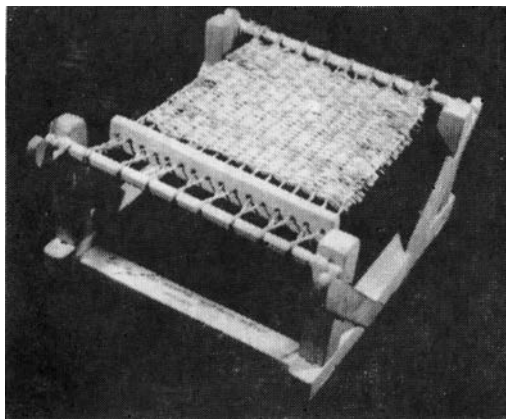
Művelődés: 1972. 7: Szabó T. E. Attila: *Az etnobotanikai gyűjtőmunkáról.* — 1974. 3: Szabó T. E. Attila — Péntek János: *Népi növényismereti gyűjtés (Tájékoztató és szemelvények).*

Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények: 1976. 1: Péntek János — Szabó T. E. Attila: *Tájékoztató mutató egy népi növényismereti gyűjtésből.*

Szabó Attila — Péntek János: *Ezerjófű* Bukarest, 1976. Kriterion.

Tanügyi Újság: 1972. 21: Sz[abó T. E.] A[tila]: *Az Ezerjófű versenyről.*

A könyvészet összeállításakor figyelembe vettem minden egyes közleményt, hírt, képet. Csak a hosszabb, lényegesebb cikkek esetében tüntettem föl a címet, szerzőt; az újság, a folyóirat pusztja száma rövidebb híradásra utal.

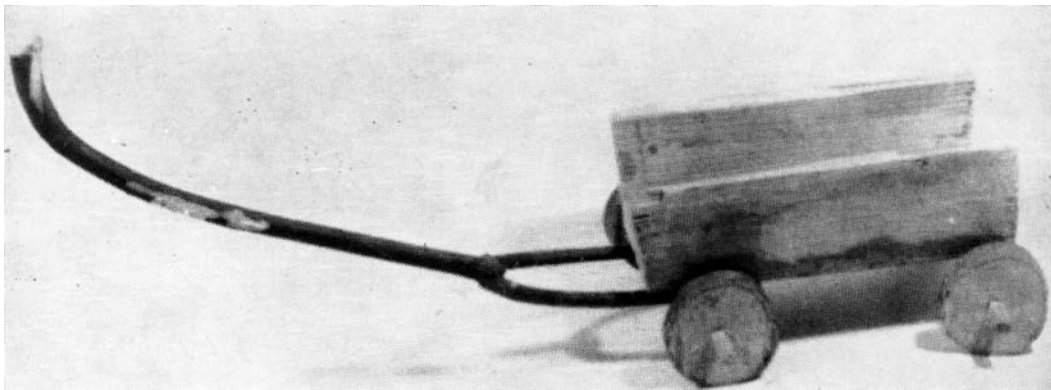

1. Gyékényszövő.
Nagy Ibolya,
Harasztkerék

2. Két bors ökröske.
Székely Gyöngyi,
Nagyenyed

3. A gyimesközéploki Andris baba és
Molnár Éva VI. o.;
Holló Barna felvétele

4. Az érszakácsi Általános Iskola gyűjteményéből

5. A hóstáti Zsuzsi baba.
Készítette Oriold István (VIII. o.t.) és Alpár (VI. o.t.).
Darabont Lili felvétele